

XXII НАЦИОНАЛНО СЪСТЕЗАНИЕ
„ХИМИЯ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА”
Стара Загора – 2021

Конкурсът е анонимен. Не записвайте никъде името си.

ПЪРВА ЧАСТ

Задачи 1 до 40

Изберете един от петте предложени отговора и го отбележете с кръстче на приложената таблица за отговори.

	а	☒	в	г	д

Не се позволяват поправки и задрасквания в таблицата за отговори.

1. В кой ред всички частици имат еднаква електронна конфигурация?

- а) K^+ , Ca^{2+} и Zn^{2+}
- б) Ni^{2+} , Cu^+ и Zn^{2+}
- в) Cu^+ , Zn^{2+} и Ga^{3+}
- г) Ni , Cu^{2+} и Ga^{3+}
- д) Ca , Ni^{2+} и Ga^{3+}

2. В кое от изброените вещества масовата част на единия химичен елемент в съединението е равна на масовата част на другия химичен елемент?

- а) SO_3
- б) CO
- в) CO_2
- г) N_2O
- д) SO_2

3. В кой ред са изброени кислородсъдържащи киселини, в които степента на окисление на централния атом е една и съща?

- а) HNO_2 , H_2CO_3 и $HClO_2$
- б) H_2CO_3 , H_2SO_3 и $HBrO_2$
- в) HNO_2 , H_3PO_4 и H_2SO_3
- г) HNO_3 , H_3PO_4 и $HBrO_3$
- д) H_2CO_3 , H_2SO_3 и $HClO_2$

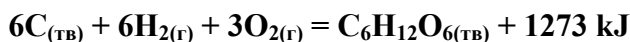
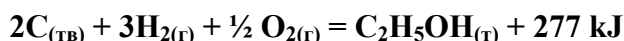
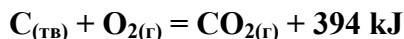
4. В молекулата на кое от съединенията **ВСИЧКИ** химични връзки са ковалентни полярни?

- а) в CH_4
- б) в C_2H_2
- в) в C_2H_4
- г) в C_2H_6
- д) в нито едно от изброените

5. Кои от следните процеси задължително са екзотермични:

- а) синтез на амоняк, катализа, неутрализация;
- б) неутрализация, синтез на амоняк, горене;
- в) хидролиза, неутрализация, катализа;
- г) горене, хидролиза, неутрализация;
- д) горене, хидролиза, синтез на амоняк.

6. Топлините на образуване на въглероден диоксид, етанол и глюкоза са представени с помощта на следните термохимични уравнения:

Колко е топлинният ефект (Q) на следното уравнение на получаване на етанол и въглероден диоксид от глюкоза:

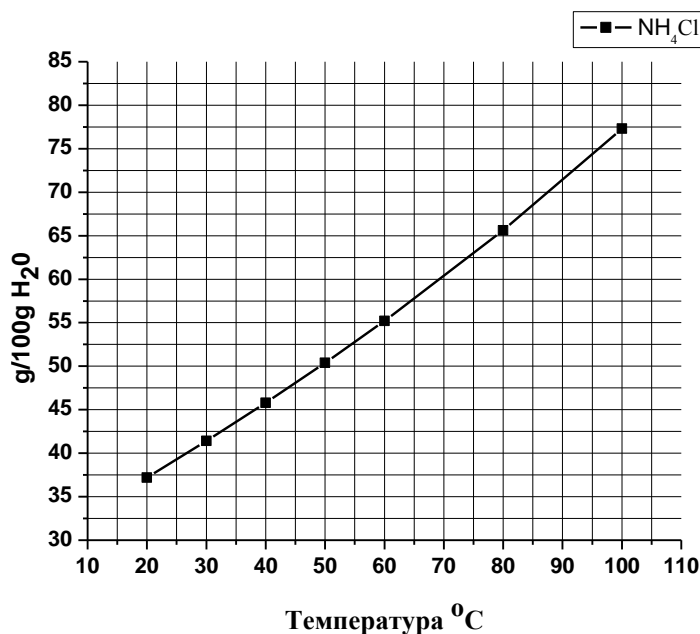
- а) -602 kJ б) 602 kJ в) 69 kJ г) -69 kJ д) няма верен отговор

7. При разреждане с вода на 1 М воден разтвор на HCl ще се наблюдава:

- а) понижаване рН на разтвора
 б) повишаване рН на разтвора
 в) постоянно рН на разтвора
 г) рН на разтвора отначало се повишава, а после се понижава
 д) рН на разтвора отначало се понижава, а после се повишава

8. На фигурата е показана зависимостта на грамовете NH_4Cl , разтворени в 100 g вода, от температурата. Наситен разтвор при $80^\circ C$, съдържащ 100 g вода, е охладен до $50^\circ C$. Колко грама NH_4Cl ще изкристализират из разтвора?

- а) 10 g NH_4Cl б) 15 g NH_4Cl в) 20 g NH_4Cl г) 25 g NH_4Cl д) 30 g NH_4Cl

9. Разтвор, съдържащ 180 g вода и 20 g натриева основа, и разтвор, съдържащ 70 g вода и 30 g калиева основа, са смесени. Масовата част на натриевата основа в получения разтвор е:

- а) 0,067   б) 0,074   в) 0,080   г) 0,167   д) 0,200

10. Средата на разтвори на соли (кисела, алкална или неутрална) винаги:

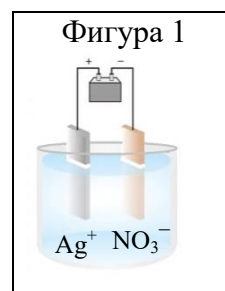
- а) е кисела или алкална
- б) е кисела или неутрална
- в) е неутрална или алкална
- г) е неутрална, кисела или алкална
- д) зависи от концентрацията на солта

11. Кой разтвор има най-високо осмотично налягане при една и съща температура?

- а) $0,1 \text{ mol/dm}^3 \text{ C}_2\text{H}_5\text{OH}$
- б) $0,1 \text{ mol/dm}^3 \text{ KNO}_3$
- в) $0,1 \text{ mol/dm}^3 \text{ Ba}(\text{NO}_3)_2$
- г) $0,2 \text{ mol/dm}^3 \text{ C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6$
- д) $0,2 \text{ mol/dm}^3 \text{ CH}_3\text{COOH}$

12. Едно от приложенията на електролизата е за нанасяне на метални покрития. За посребряване на метален предмет е използвана опитната постановка на Фиг. 1. Електродите, единият от които е изработен от сребро, са потопени в разтвор на AgNO_3 . Кои са процесите, протичащи на двата електрода?

Отговор	АНОД	КАТОД
а)	$\text{Ag} + \text{e}^- \rightarrow \text{Ag}^+$ – редукция	$\text{Ag}^+ \rightarrow \text{Ag} + \text{e}^-$ – окисление
б)	$\text{Ag} \rightarrow \text{Ag}^+ + \text{e}^-$ – окисление	$\text{Ag}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{Ag}$ – редукция
в)	$\text{Ag}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{Ag}$ – редукция	$\text{Ag} \rightarrow \text{Ag}^+ + \text{e}^-$ – окисление
г)	$\text{Ag} \rightarrow \text{Ag}^+ + \text{e}^-$ – редукция	$\text{Ag}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{Ag}$ – окисление
д)	$\text{Ag}^+ \rightarrow \text{Ag} + \text{e}^-$ – окисление	$\text{Ag} \rightarrow \text{Ag}^+ + \text{e}^-$ – редукция

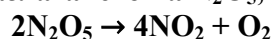
13. Кои от означените вещества Mg (1), CH_3OH (2), CO (3) и KMnO_4 (4) могат да бъдат и окислител, и редуктор?

- а) само 2   б) само 3   в) 1 и 3   г) 2 и 3   д) 2 и 4

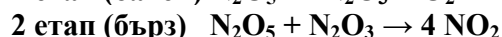
14. При електролиза на кои от водните разтвори на натриев хлорид (1), меден дихлорид (2), цинков дибромид (3) и сярна киселина (4), масата на катода ще се увеличи?

- а) 1 и 2   б) 1 и 4   в) 2 и 3   г) 1 и 3   д) само 2

15. Разлагането на N_2O_5 , изразено с уравнението:

минава през следните етапи:

Кой е верният израз на кинетичното уравнение на скоростопределящия етап?

- а) $v = k \cdot c(\text{N}_2\text{O}_5)$
- б) $v = k \cdot c(\text{N}_2\text{O}_3) \cdot c(\text{O}_2)$
- в) $v = \frac{c(\text{N}_2\text{O}_5)}{c(\text{N}_2\text{O}_3) \cdot c(\text{O}_2)}$
- г) $v = k \cdot c(\text{N}_2\text{O}_5) \cdot c(\text{N}_2\text{O}_3)$
- д) $v = \frac{c(\text{N}_2\text{O}_3) \cdot c(\text{O}_2)}{c(\text{N}_2\text{O}_5)}$

16. Реакциите, представени в колона А са обратими. Химичното равновесие се измества по посока на правата или на обратната реакция при промяна на условията, описани в колона Б. Изберете ГРЕШНОТО твърдение от колона В, което показва посоката, в която се измества химичното равновесие при промяна на условията.

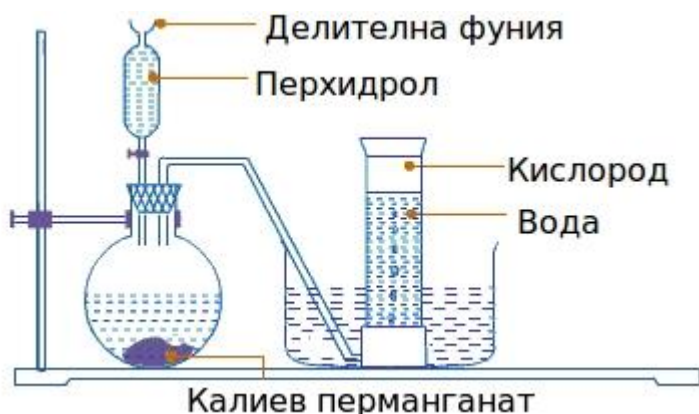
	А	Б	В
а)	$\text{CH}_3\text{COOH} \rightleftharpoons \text{CH}_3\text{COO}^- + \text{H}^+$	добавяне на HCl	надясно
б)	$\text{NH}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{NH}_4^+ + \text{OH}^-$	добавяне на вода	надясно
в)	$\text{NH}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{NH}_4^+ + \text{OH}^-$	добавяне на NaOH	наляво
г)	$\text{N}_2 + 3\text{H}_2 \rightleftharpoons 2\text{NH}_3$	повишаване на налягането	надясно
д)	$\text{H}^+ + \text{OH}^- \rightleftharpoons \text{H}_2\text{O}$	нагриване	наляво

17. Простото вещество на кой елемент може да взаимодейства с всички изброени реагенти: S, NaOH, O₂, к.ННО₃?

- а) Магnezий   б) Алюминий   в) Хлор   г) Желязо   д) Олово

18. Учител по Човекът и природата в 6. клас иска да демонстрира на учениците си свойствата на кислорода. В училищната лаборатория обаче няма налични никакви химикали нито спиртна лампа, затова той купува от аптеката перхидрол и калиев перманганат и съставя показаната на фигурата опитна постановка. Ще може ли да събере по този начин кислород?

- а) Да, опитната постановка е подходяща.
 б) Не, защото KMnO_4 трябва да бъде разтворен във вода.
 в) Не, защото при този процес не се получава кислород.
 г) Не, защото кислородът се разтваря във вода.
 д) Не, защото кислородът е по-тежък от въздуха.

19. Кое от веществата НЕ участва в нито един от етапите на производство на азотна киселина?

- а) NH_3 б) N_2 в) NO г) NO_2 д) N_2O_5

20. С кое от веществата НЕ взаимодейства Cl_2 ?

- а) $\text{Ca}(\text{OH})_2$ б) CuCl_2 в) FeCl_2 г) C_2Cl_4 д) HI

21. Кои от твърденията за к. H_2SO_4 са верни?

I. Може да овъгли захар, защото е силно хигроскопична.

II. Разрежда се с добавяне на киселината към водата, защото процесът е екзотермичен.

III. Не взаимодейства с желязо, тъй като то се покрива с плътен слой $FeSO_4$.

IV. Може да взаимодейства със слабоактивния метал мед, защото е силен редуктор.

V. В нея може да се разтваря SO_3 , при което се получава олеум (етап от производството на H_2SO_4).

а) само I, II и III

б) само II, III и IV

в) само I, II и V

г) само I, III и IV

д) I, II, III, IV и V

22. А е бяло, твърдо химично съединение, което се среща в големи количества в скалите по целия свят и е градивно вещество за черупките на различни животни. При температура $900-1000\text{ }^\circ\text{C}$ А се разлага до Б и въглероден диоксид. Кое твърдение е ГРЕШНО?

а) Взаимодействието на Б с вода е силно екзотермичен процес.

б) Йоните на А и Б оцветяват пламъка в керемидено червено.

в) Поради високата си температура на топене Б намира приложение като огнеупорен материал.

г) В хранително-вкусовата промишленост Б служи за регулатор на киселинността.

д) Смесено с вода, веществото А се използва за намазване на стъблата на овощните дръвчета срещу вредители.

23. При кой от случаите протича химична реакция с отделяне на водород?

а) парче натрий се поставя в разреден воден разтвор на калиев хидроксид

б) алуминиево фолио се залива с концентрирана азотна киселина

в) медна пластина се залива с разрежена солна киселина

г) хлор се продухва през разтвор на натриев хидроксид

д) ненаситени мазнини се подлагат на хидрогениране

24. Веществото А може да се получи от две прости вещества. Едното просто вещество е в течно състояние при стайна температура. Другото просто вещество е в твърдо състояние, а при взаимодействие с въздуха може да образува повече от едно съединение. Веществото Б може да се получи чрез взаимодействие на сребристо вещество с безцветна течност, при което се отделя оранжево-кафяв газ. При попадане върху кожата, Б предизвиква образуване на тъмни петна. Воден разтвор на А взаимодейства с разтвор на Б, при което се образува утайка от малкоразтворимо вещество.

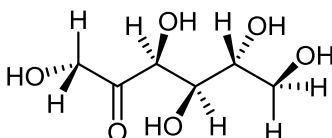
Кои са веществата А и Б?

	А	Б
а)	HgI	AgI
б)	HgI	AgNO ₃
в)	NaBr	AgNO ₃
г)	LiBr	AgBr
д)	LiBr	Pb(NO ₃) ₂

25. Кое от съединенията участва в електрофилни заместителни реакции по-лесно, отколкото толуен?

- а) хлоробензен   б) нитробензен   в) 1,3-дибромобензен
 г) метоксибензен   д) бензалдехид

26. Фруктозата е полихидроксикетон и принадлежи към групата на кетохексозите. Колко хирални атома има в структурата на D-фруктозата.

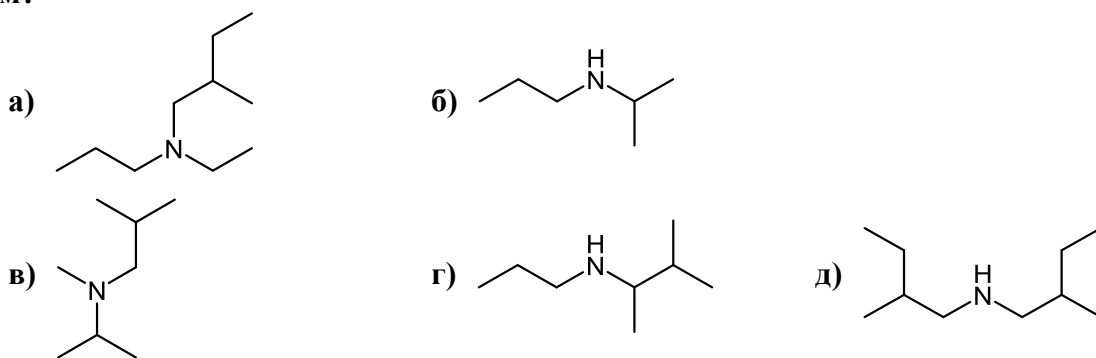

- а) 1   б) 2   в) 3   г) 4   д) 5

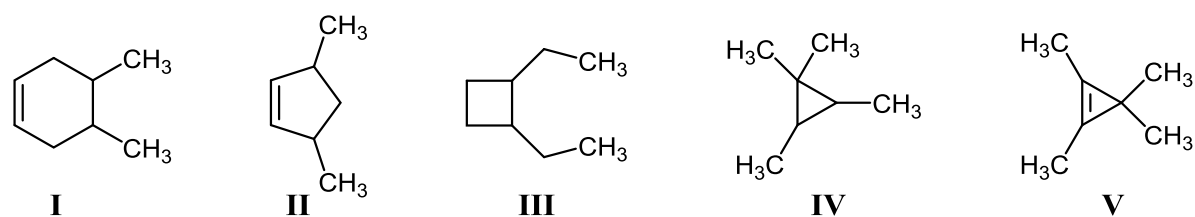
27. Каталитичното хидрогениране на алкени е метод за получаване на алкани. Колко на брой са алкените (отчетете само конституционните изомери), при хидрогенирането на които се получава 2-метилпентан?

- а) 1   б) 2   в) 3   г) 4   д) 5

28. Коя от структурните формули изразява вторичен амин с един хирален въглероден атом?

29. Кои от съединенията са изомери помежду си?

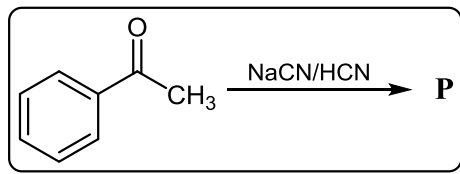

- а) I и II   б) I и III   в) III и IV   г) II и V   д) IV и V

30. Киселинната хидролиза на аспирин (2-ацетоксибензоена киселина) води до получаването на:

- а) бензоена киселина и етанол   б) само 2-хидроксибензоена киселина
 в) бензоена киселина и оцетна киселина   г) само оцетна киселина
 д) 2-хидроксибензоена киселина и оцетна киселина

31. Кой е продуктът (P) на следното взаимодействие?

- a)
- б)
- в)
- г)
- д)

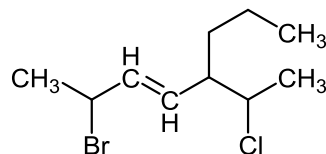
32. В кое от посочените съединения има най-голям брой третични въглеродни атоми?

- а)
$$\begin{array}{c} \text{CH}_3 \\ | \\ \text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{C}-\text{OCH}_3 \\ | \\ \text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_3 \end{array}$$
- б)
$$\begin{array}{c} \text{CH}_3 \quad \text{CH}_3 \quad \text{CH}_3 \\ | \quad | \quad | \\ \text{CH}_3-\text{CH}-\text{CH}-\text{C}-\text{CH}_3 \\ | \quad | \quad | \\ \text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_3 \end{array}$$
- в)
$$\begin{array}{c} \text{CH}_3 \quad \text{CH}_3 \quad \text{CH}_3 \\ | \quad | \quad | \\ \text{CH}_3-\text{CH}-\text{CH}-\text{CH}-\text{CH}_3 \\ | \quad | \quad | \\ \text{CH}_2-\text{CH}-\text{CH}_3 \end{array}$$
- г)
$$\begin{array}{c} \text{CH}_3 \quad \text{CH}_2-\text{CH}_2 \\ | \quad | \quad | \\ \text{CH}_3-\text{CH}-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_3 \\ | \quad | \\ \text{CH}_2-\text{CH}_2 \end{array}$$
- д)
$$\begin{array}{c} \text{CH}_3 \quad \text{CH}_3 \quad \text{OCH}_3 \\ | \quad | \quad | \\ \text{CH}_3-\text{CH}-\text{CH}-\text{CH}-\text{CH}_3 \\ | \quad | \quad | \\ \text{CH}_3-\text{CH}-\text{CH}-\text{OCH}_3 \end{array}$$

33. Кое от следните съединения е изградено от глюкозни мономерни остатъци?

- а) тефлон   б) найлон 66   в) целулоза
г) глицерол   д) полиетиленгликол

34. Правилното наименование по IUPAC на посоченото съединение е:

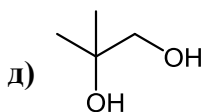
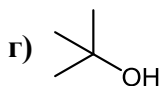
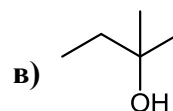
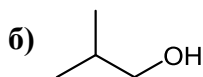
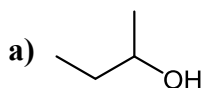

- а) (E)-2-бromo-5-пропил-6-хлорохепт-3-ен   б) (E)-2-бromo-5-(1-хлороетил)окт-3-ен
в) (Z)-7-бromo-4-(1-хлороетил)окт-5-ен   г) (Z)-2-бromo-5-пропил-6-хлорохепт-3-ен
д) (E)-2-хлоро-3-пропил-6-бромохепт-4-ен

35. При енергично окисление на 3-метилхекс-3-ен с горещ концентриран разтвор на KMnO_4 и NaOH се получава смес от:

- а) бутан-2-он и натриев пропаноат   б) бутанова и пропанова киселини
в) пропанал и бутан-2-он   г) пропанова киселина и бутан-2-он
д) натриев бутаноат и натриев пропаноат

36. При хидратацията в кисела среда на изобутилен (2-метилпропен) се получава:

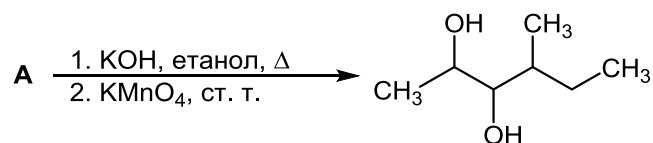
37. Разполагате с две необозначени епруветки. В едната има разтвор на бензоена киселина, а в другата - разтвор на салицилова киселина (2-хидроксибензоена киселина). С кой реактив лесно и бързо можете да определите в коя епруветка е салициловата киселина?

- а) Na_2CO_3 б) FeCl_3 в) лакмус   г) I_2, NaOH д) $[\text{Ag}(\text{NH}_3)_2]\text{OH}$

38. Реакцията с кои от следните реагенти НЕ е характерна за триглицериди от растителни масла?

- а) LiAlH_4
 б) $\text{Br}_2/\text{H}_2\text{O}$
 в) NaOH, Δ
 г) меден дихидроксид
 д) разреден KMnO_4 при 20°C

39. Кое от изброените съединения е най-подходящо да замести буква А в реакционната схема:

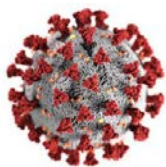

- а) 4-метилхекс-2-ен
 б) 4-метилхекс-2-ин
 в) 2-бромо-4-метилхексан
 г) 3-бромо-4-метилхексан
 д) 4-метил-3-метоксихексан-2-он

40. Кое от твърденията НЕ е вярно?

- а) Протеините са изградени от L- α -аминокиселини.
 б) Белтъчните вещества са основен градивен елемент в клетките.
 в) Белтъчните вещества проявяват значителна реакционна способност.
 г) Денатурацията на белтъците засяга тяхната четвъртична, третична и вторична структури.
 д) Първичната структура на белтъците определя пространствения строеж на молекулата.

XXII НАЦИОНАЛНО СЪСТЕЗАНИЕ
„ХИМИЯ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА”
Стара Загора – 2021

ВТОРА ЧАСТ

Задачи 41-50

Записвайте решенията в съответните правоъгълници.

Задача 41 (6 т.) *Източник на живот*

Съединението A_2B притежава ковалентни полярни химични връзки. Пространственият строеж на молекулата му определя полярността ѝ. Молекулите на A_2B образуват здрави междумолекулни връзки, на които се дължат голяма част от неговите свойства. A_2B притежава три състояния (течно, твърдо и газообразно).

В газообразно състояние A_2B взаимодейства с газове в атмосферата, като получените съединения имат вредно въздействие върху растенията, морската фауна и паметниците на културата, направени от мрамор, варовик, желязо.

а) Напишете с уравнения взаимодействието на A_2B с два от тези вредни газове. Запишете едно уравнение, с което да покажете как се разрушават паметници на културата.

Съединението A_2B се използва в ежедневието на човека. Неговото замърсяване оказва вредно въздействие върху човешкото здраве, екосистемите и околната среда. Един от начините за пречистването на A_2B е отстраняване на колоидните вещества чрез процеса коагулация с $Al_2(SO_4)_3$. Друг начин е чрез окисление и дезинфекция с хлор.

б) Изразете с химични уравнения процесите, които протичат между A_2B и $Al_2(SO_4)_3$, и дезинфекцията с хлор.

В природата A_2B се среща в големи количества и в него са разтворени калциеви и магнезиеви соли, които причиняват образуване на котлен камък в битовите електроуреди.

в) Посочете два метода за отстраняване на тези разтворени соли.

Задача 42. (6 т.)   Бакпулверът и д-р Йоткер

Бакпулверът е един от най-широко използваните набухватели в кулинарията, който се използва за приготвяне на погачи, кексове, сладкиши, бисквити и др. Произходът на наименованието (Backpulver) е от немски език и в буквален превод означава "прах за печене". Бакпулверът представлява прахообразна смес от сода за хляб и слаба киселина в съотношение 2:1 и добавка от нишесте (най-често царевично). Прибавянето на бакпулвер при приготвяне на печива води до набухване на тестото поради отделяния се въглероден диоксид, продукт на взаимодействието между содата за хляб и киселината, а нишестото предотвратява реакцията да протече преждевременно. Набухватели за тесто се използват отдавна, като един от най-успешните е патентованият през 1903 г. бакпулвер "Бакин", открит от германския фармацевт д-р Аугуст Йоткер. "Бакин" представлявал точното количество бакпулвер, необходимо за половин килограм брашно, което гарантирало набухването на печивото.

а) Запишете химичната формула и наименованието на содата за хляб.

б) В какъв цвят ще се промени виолетовият лакмус във воден разтвор на сода за хляб? Подкрепете отговора си с химично уравнение.

Определянето на съдържанието на сода за хляб е възможно да се извърши чрез добавяне на солна киселина на капки към разтвор, съдържащ сода, до протичане на пълно взаимодействие (процесът се нарича титруване).

в) Запишете с химично уравнение протичащото взаимодействие.

В кухнята си химикът Августина има бурканче, на което е паднал етикетът. Тя решава да провери дали в него се съдържа бакпулвер или сода за хляб. В лабораторията, в която работи, Августина претегля 0,510 g от съдържанието на бурканчето и ги разтваря в 50,0 mL вода. За протичане на пълно взаимодействие тя прибавя 12 mL солна киселина с концентрация 0,50 mol/L към разтвора.

г) Изчислете масовата част на содата за хляб в анализираната проба и направете извод за съдържанието на неетикрираното бурканче.

Задача 43 (6 т.) Наситени разтвори на боракс

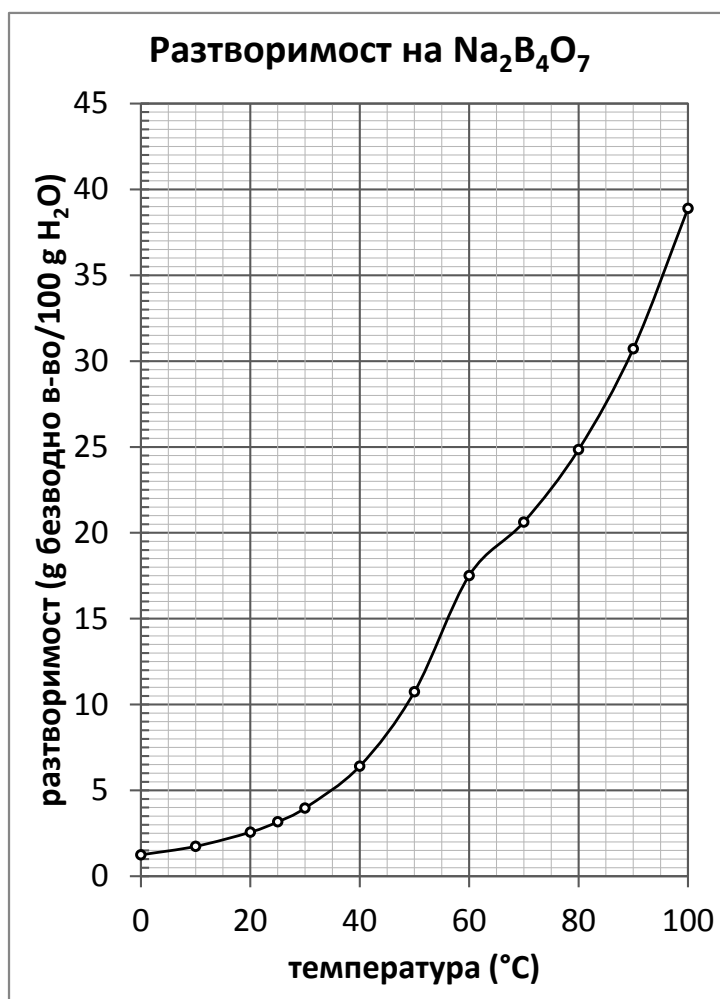
Имайки предвид данните за разтворимостта на $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7$ от графиката, отговорете на следните въпроси:

а) Коя е най-ниската температура, при която в 50 g вода могат да се разтворят 2,5 g $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7$?

б) Колко е масовата част на $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7$ в наситен разтвор при 60 °C?

в) Ако към 120 g разтвор с 20 g разтворен $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7$ се прибави 100 g вода, до каква температура може да се охлади разтворът, без да се предизвика кристализация?

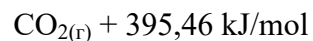
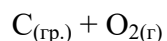
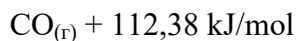
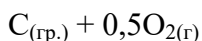
г) Колко грама $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ и колко грама дестилирана вода са необходими за приготвяне на 125 g наситен разтвор на $\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7$ при 80 °C?

Задача 44. (6 т.) *Въглероден диоксид*

Горенето на въглеродния оксид е реакция, която намира много приложения в практиката, предимно за получаване на топлинна енергия. Боряна трябва да направи презентация за този процес. За съжаление връзката с интернет е прекъсната и затова трябва да ѝ помогнете като отговорите на въпросите.

а) Запишете термохимичното уравнение на процеса като използвате данните:

б) Запишете кинетичното уравнение на процеса. Как се нарича и как се дефинира коефициентът на пропорционалност в него?

в) При определени условия окислението на въглеродния оксид е равновесен процес. Запишете израза за равновесната константа на обратната реакция на процеса.

г) Как ще се промени стойността на равновесната константа при поставяне на катализатор в системата. Обяснете твърдението си.

Задача 45. (6 т.) *Българската следа в откриването на нови елементи*

През 1870 година, основавайки се на периодичния закон, Менделеев предсказва съществуването и свойствата на три химични елемента – ека-бор, ека-силиций и ека-алуминий с относителни атомни маси съответно 44, 68 и 72. В следващите 15 години и трите елемента са открити и техните атомни маси не се различават с повече от 2 единици от предсказаните от Менделеев.

а) Напишете химичните знаци на тези елементи и броя протони в ядрата им.

През 1996 година, в центъра за изследване на тежки йони „Хелмхолц“ в Германия, с участието на българския учен Виктор Нинов, за пръв път е получен нов химичен елемент X. Още преди неговото получаване той е наричан ека-живак (по модела на Менделеев) и унунбий (Uub по модела на IUPAC за наименоване на новите елементи според техния пореден номер в периодичната система). 14 години след неговото първо регистриране, елементът X получава своето официално име – той е кръстен на Николай Коперник (Nicolaus Copernicus) – коперниций (*Copernicium*), въпреки предложенията да бъде кръстен полиций заради своя пореден номер.

б) Напишете поредния номер и химичния знак на елемента X.

Първоначално е бил предложен друг вариант за химичния знак на елемента коперниций, но се оказало, че той съвпада със стар знак за елемента лутеций ${}_{71}\text{Lu}$ (който временно се казвал *cassiopeium*). От IUPAC утвърдили сегашния вариант на химичния знак на коперниций, защото други четири варианта били вече заети в периодичната система.

в) Напишете:

- стария химичен знак за елемента лутеций
- химичните знаци и поредните номера на останалите 4 елемента, които налагат сегашния знак на коперниций.

Елементът X е получен за пръв път при бомбардиране на мишена от ядра на елемента Z2 с ядра на елемента Z1 като при взаимодействието освен атом на елемента X е регистрирано отделянето и на един свободен неутрон (${}^{70}\text{Z1} + {}^{208}\text{Z2} \rightarrow \text{X} + \text{n}^0$). Елементът Z1 е първият представител от групата, в която се намира X.

г) Напишете:

- Кои са елементите Z1 и Z2?
- Масовото число на получения изотоп на X.
- Главното и орбиталното квантово число на този електрон на X, който го отличава от предходния елемент.
- Съкратената електронна конфигурация на Z1.

Задача 46. (6 т.) Експериментът на Боби

В час за лабораторна работа задачата на Боби била да получи сребро, като разполагал с везна, разтвор на сребърен нитрат и медни пластинки. Той претеглил една от пластинките, която се оказала с маса 70,0 g и я потопил в разтвора на сребърен нитрат. След известно време Боби извадил пластинката от разтвора. После внимателно я промил и подсушил, след което отново я претеглил. Масата на пластинката била 72,1 g.

а) Напишете уравненията на общата реакция и на полуреакциите.

б) Колко грама сребро са се отложили върху медната пластинка?

(Крайния резултат закръглете до десетите)

в) Колко грама сребърен нитрат е имало в разтвора, ако се приеме, че процесът е протекъл напълно? (Закръглете резултата до десетите)

Задача 47 (6 т.) Малеиновата киселина

Малеиновата киселина (А) е дикарбоксилна киселина с молекулна формула $C_4H_4O_4$. В кисела среда лесно изомеризира до по-стабилния *E*-диастереоизомер – фумарова киселина (Б). При нагряване малко над температурата на стапяне (150 °C) се извършва вътрешномолекулно обезводняване и се получава продукт В. Реакцията на 1 mol от продукт В с 1 mol бутиламин води до получаването на продукт Г, при което се отделя 1 mol вода. При енергично окисление с $KMnO_4$ на 1 mol малеинова киселина се получават само 2 mol оксалова киселина (Д) с молекулна формула $C_2H_2O_4$.

Напишете уравненията на всяко от посочените превръщания, като използвате структурни формули за изобразяване на органичните съединения.

Задача 48 (6 т.)   *Проблеми с гастро-интестиналния тракт?*

Лактулозата е синтетичен дизахарид, който не се абсорбира в червата, но се разгражда от чревната флора на продукти (млечна, оцетна и мравчена киселини), които задържат вода и по този начин размекват чревното съдържимо. Основното му приложение е като лаксатив, но поради киселата реакция, която създава, води и до намаляване на амоняка в кръвта, чиито нива се повишават при пациенти с определени чернодробни заболявания.

Лактулозата е изградена от D-галактозен и D-фруктозен фрагменти, които са свързани по същия начин (позиции), както глицозидните остатъци в целулозата. В този дизахарид D-галактозата участва с гликозидната си група.

D-галактозата е алдохексоза, която е стереоизомер на D-глюкозата и се различава от нея по конфигурацията единствено на въглеродния атом C-4.

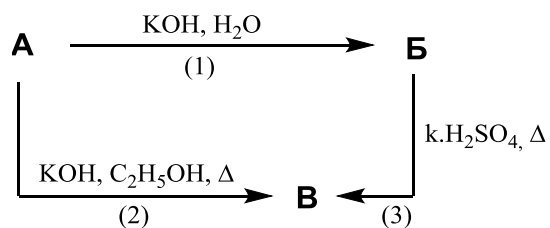
а) Напишете фишеровата проекционна формула на D-галактозата и перспективната шестчленна пръстенна форма на β -D-галактозата.

б) Напишете перспективните петчленни пръстени форми на α и β -D-фруктозата, като не забравите да означите коя е α и коя - β .

в) Напишете перспективната пръстенна форма на лактулозата.

Задача 49 (6 т.)   *Халоалканите*

Съединението 3-бromo-2,2,4-триметилхексан (А) участва в превръщанията от схемата:

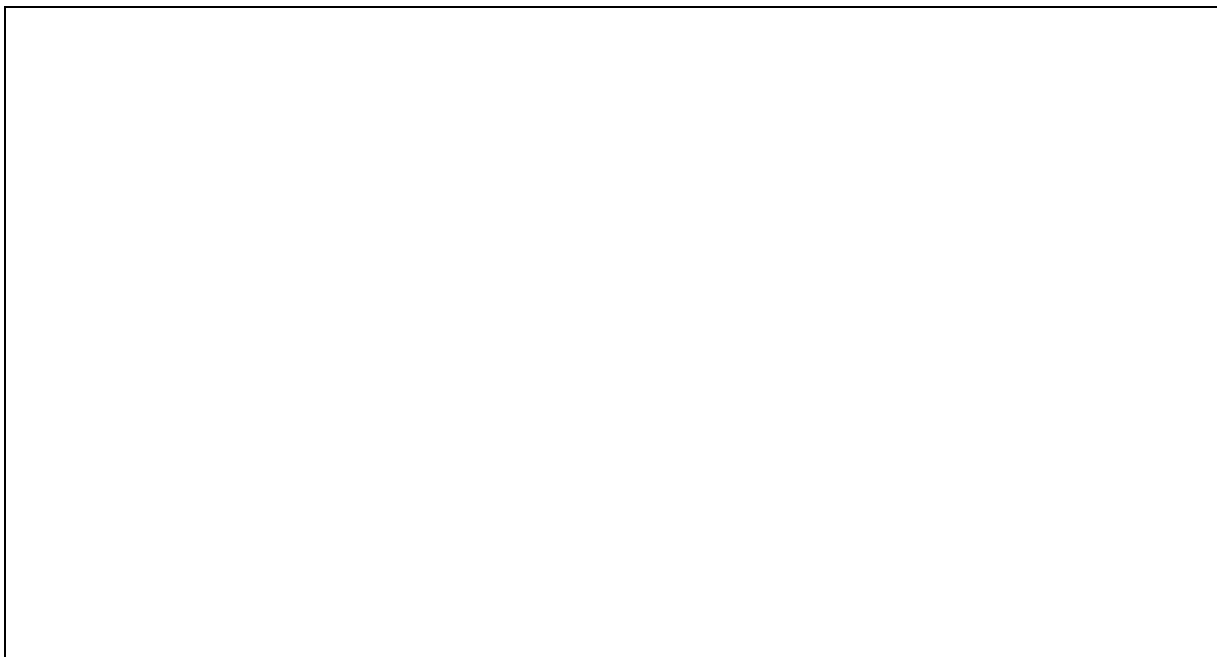

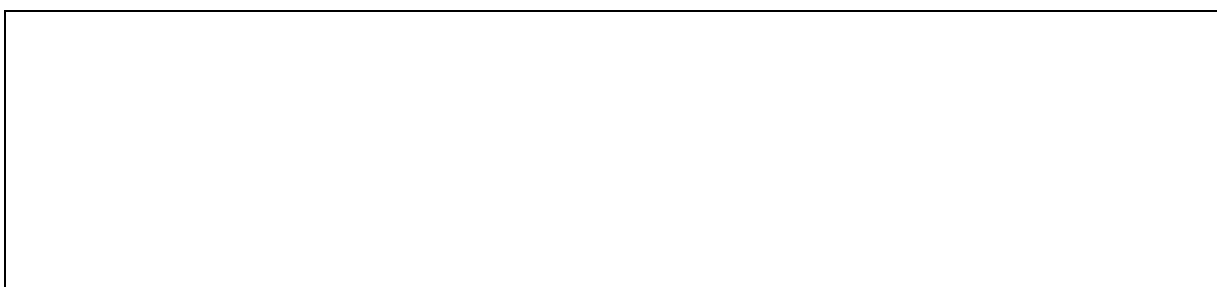
а) Напишете структурната формула на А и означете хиралните атоми в молекулата на съединението. Като използвате Фишерови проекционни формули, напишете структурите на възможните енантиомерни двойки изомери за А.

б) Напишете уравненията на протичащите процеси от схемата.

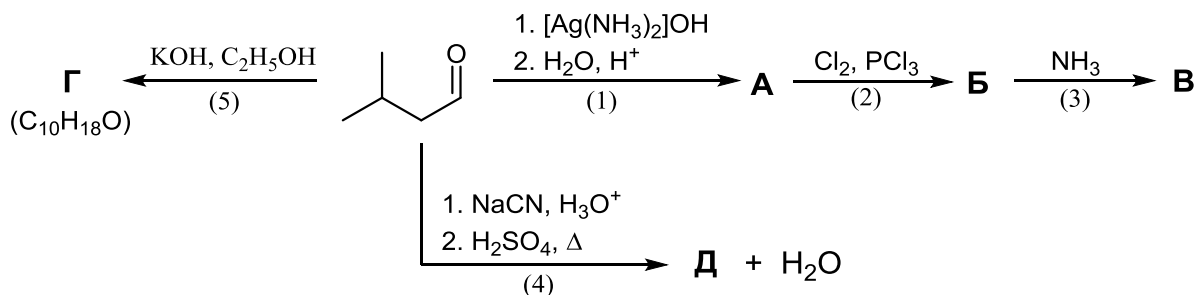
в) Напишете структурните формули на двата π -диастереомера (геометрични изомера) на В. Напишете наименованието им по IUPAC, като отразите пространствената им структура.

Зад 50 (6 т.) Карбонилните съединения

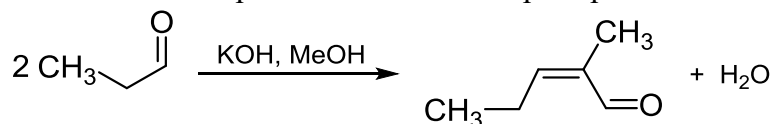
Реактивоспособността на карбонилните съединения ги прави важни суровини при синтеза на редица ценни за практиката продукти.

Съединението 3-метилбутанал участва в следната схема от превръщания:

а) Напишете уравненията на протичащите процеси (1-4) от схемата и наменувайте съединение В по IUPAC.

Процес (5) е кондензация и протича по следната примерна схема:

б) Напишете уравнението на процес (5) от схемата и наменувайте продукт Г по IUPAC.

Периодична таблица на химичните елементи

1																18	
IA																VIIIA	
1 H 1,0	2 He 4,0											13 B 10,8	14 C 12,0	15 N 14,0	16 O 16,0	17 F 19,0	18 Ne 20,2
3 Li 6,9	4 Be 9,0											5 Al 27,0	6 Si 28,1	7 P 31,0	8 S 32,1	9 Cl 35,5	10 Ar 40,0
11 Na 23,0	12 Mg 24,3	3 IB	4 IIB	5 VB	6 VIB	7 VIIB	8 ←	9 VIIIB	10 →	11 IB	12 IIB	13 Al 27,0	14 Si 28,1	15 P 31,0	16 S 32,1	17 Cl 35,5	18 Ar 40,0
19 K 39,1	20 Ca 40,1	21 Sc 45,0	22 Ti 47,9	23 V 50,9	24 Cr 52,0	25 Mn 54,9	26 Fe 55,8	27 Co 58,9	28 Ni 58,7	29 Cu 63,5	30 Zn 65,4	31 Ga 69,7	32 Ge 72,6	33 As 74,9	34 Se 79,0	35 Br 79,9	36 Kr 83,8
37 Rb 85,5	38 Sr 87,6	39 Y 88,9	40 Zr 91,2	41 Nb 92,9	42 Mo 95,9	43 Tc (97)	44 Ru 101,1	45 Rh 102,9	46 Pd 106,4	47 Ag 107,9	48 Cd 112,4	49 In 114,8	50 Sn 117,7	51 Sb 121,8	52 Te 127,6	53 I 126,9	54 Xe 131,3
55 Cs 132,9	56 Ba 137	57 La 138,9	72 Hf 178,5	73 Ta 182,9	74 W 183,8	75 Re 186,2	76 Os 190,2	77 Ir 192,2	78 Pt 195,1	79 Au 197,0	80 Hg 200,6	81 Tl 204,4	82 Pb 207,2	83 Bi 209,0	84 Po	85 At	86 Rn
87 Fr	88 Ra	89 Ac	104 Rf	105 Db	106 Sg	107 Bh	108 Hs	109 Mt	110 Ds	111 Rg	112 Cn	113 Nh	114 Fl	115 Mc	116 Lv	117 Ts	118 Og

лантаноиди	58 Ce 140,1	59 Pr 140,9	60 Nd 144,2	61 Pm	62 Sm 150,4	63 Eu 152,0	64 Gd 157,3	65 Tb 158,9	66 Dy 162,5	67 Ho 164,9	68 Er 167,3	69 Tm 168,9	70 Yb 173,1	71 Lu 175,0
актиноиди	90 Th 232,0	91 Pa 231,0	92 U 238,0	93 Np	94 Pu	95 Am	96 Cm	97 Bk	98 Cf	99 Es	100 Fm	101 Md	102 No	103 Lr

Ред на електроотрицателност (по Полинг)

$Cs < K < Ba < Na < Li < Ca < Mg < Al < Zn < Fe < Si < Cu < P \approx H < C < S < I < Br < Cl \approx N < O < F$

Редове на относителна активност

Li	K	Ba	Ca	Na	Mg	Al	Zn,	Cr	Fe	Ni	Pb	H ₂	Cu	Ag	Hg	Au
Li ⁺	K ⁺	Ba ²⁺	Ca ²⁺	Na ⁺	Mg ²⁺	Al ³⁺	Zn ²⁺	Cr ³⁺	Fe ²⁺	Ni ²⁺	Pb ²⁺	H ⁺	Cu ²⁺	Ag ⁺	Hg ²⁺	Au ³⁺

H ₂	4OH ⁻	2I ⁻	2Br ⁻	2H ₂ O	2Cl ⁻	2SO ₄ ²⁻	2F ⁻
2H ⁺	O ₂ , 2H ₂ O	I ₂	Br ₂	O ₂ , 4H ⁺	Cl ₂	S ₂ O ₈ ²⁻	F ₂

Разтворимост във вода на соли, хидроксида и киселини

катиони аниони	H ⁺	NH ₄ ⁺	K ⁺	Na ⁺	Ag ⁺	Ba ²⁺	Ca ²⁺	Mg ²⁺	Zn ²⁺	Cu ²⁺	Pb ²⁺	Fe ²⁺	Fe ³⁺	Al ³⁺
OH ⁻	X	Г			MP		CP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP
Cl ⁻					MP						MP			
Br ⁻					MP						MP			
I ⁻					MP					MP	MP			
S ²⁻	Г				MP				MP	MP	MP	MP	MP	BB
SO ₃ ²⁻	Г				CP	CP	CP	CP	CP		MP	CP		
SO ₄ ²⁻					CP	MP	CP				MP			
NO ₃ ⁻														
PO ₄ ³⁻					MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP
CO ₃ ²⁻	Г				MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	BB	
CrO ₄ ²⁻					MP	MP			MP	MP	MP	MP		

MP – Малко разтворимо вещество

CP – Средно разтворимо вещество

Г – Газ

BB – Взаимодействия с вода